VINKKEJÄ KYNÄN KÄYTÖN JA KIRJOITTAMISEN TAITOJEN VAHVISTAMISEKSI

Sujuvan kynän käytön ja kirjoittamisen oppimisen edellytyksiä:

- **Asennon ja vartalon hallinta:** Kyky ylläpitää tukeva istuma-asento käsiä käytettäessä.
- **Kehon puolten yhteistyö:** Kyky käyttää molempia käsiä yhteistyössä toisen johtaessa toimintaa, esimerkiksi dominoivan käden kirjoittaessa apukäsi pitää paperia paikallaan.
- **Keskilinjan ylitys:** Kyky ylittää kuviteltu keskilinja, joka kulkee nenästä lantioon jakaen kehon oikeaan ja vasempaan puoleen, eli käden käyttämistä keskilinjan toisella puolella tai yli kehon keskilinjan esimerkiksi kirjoitettaessa vasemmalta oikealle.
- **Näönvarainen hahmottaminen:** Kyky tulkita ja ymmärtää nähtyä, kuten kirjaimia ja numeroita.
- **Tunnonvarainen hahmottaminen ja erottelu:** Kyky erotella tuntoaistimuksia.
- **Silmä-käsi-koordinaatio:** Kyky käsitellä silmien kautta saatavaa tietoa ja käyttää sitä käden hallintaan ja ohjailuun toiminnassa, esim. kirjoittamisessa.
- **Ylävartalon voima:** Hartian ja olkapään voima ja vakaus, minkä avulla käden ja siten kynän liikettä voi hallita.
- **Käden alueen ja sormien voima:** Kyky tuottaa ja säädellä voimaa ja liikettä siten, että kynän liikuttaminen on rentoa ja hallittua sekä jälki sopivan vahvuista.
- **Kätisyys:** Vakiintunut tietyn, ns. dominoivan käden käyttäminen käden taitojen tehtävissä mahdollistaa tarkkuuden kehittymisen**.**
- **Käden alueen eriytyminen:** Kyky liikuttaa sormia erikseen esim. erilaisissa tarttumaotteissa.
- **Esineiden käsittely:** Kyky käsitellä ja liikuttaa välineitä taitavasti, esim. pidellä ja käyttää saksia, kynää ja arjen välineitä kuten hammas- ja hiusharjaa sekä ruokailuvälineitä. **Kynäotteen** laatu vaikuttaa siihen, minkälaista liikettä lapsi pystyy tuottamaan kynällä.

Valmiuksien kehittyminen mahdollistaa sujuvan kynän käyttämisen: piirtämisen, kopioimisen, värittämisen, ja lopulta kirjoittamisen. Lapsi oppii ensin hahmottamaan kehonsa ja sen osat suhteessa ympäristöön sekä kontrolloimaan liikkeitään. Ympäristössä toimiessaan hän havainnoi tilaa ja suuntia ja oppii niihin liittyviä käsitteitä (ylös, alas, oikea ja vasen, vaaka- ja pystytaso). Lapsi harjoittelee liikuttamaan kättä vartalosta erillisenä, asettelemaan esineitä samaan linjaan ja seuraamaan viivoja ja kaaria sormella. Lapsi oppii tuottamaan kynällä ensin erilaisia muotoja ja viivoja (|, —, O, +, /, □ , \, X ja Δ), joista myös kirjaimet ja numerot muodostuvat. Muodot opitaan piirtämään yleensä tietyssä järjestyksessä ja ikävaiheessa viidenteen ikävuoteen mennessä.

Mikäli valmiuksissa on heikkoutta, lapsi voi turhautua tai vältellä ja vastustaa kynän käyttöä. Lapsen voi olla vaikea pysyä muiden tahdissa tai kynän käyttö tuntuu raskaalta ja väsyttää kättä.

Vinkkejä valmiuksien ja taitojen vahvistamiseen:

- **Vahvista vartalonhallintaa, hartian ja yläraajan voimaa:** kiipeily, roikkuminen, konttaaminen, kottikärrykävely, punnertaminen, pihatyöt (esim. kottikärryn työntäminen), raskaiden tyynyjen, patjojen, laatikoiden ja tuolien työntäminen, nostaminen ja kantaminen osana esim. majan rakentamista, konttausasennossa, päinmakuulla maaten tai polviasennossa toimiminen ja pelaaminen (esim. köydenveto, lauta- ja pallopelit), piirtäminen pystysuoralle pinnalle (esim. piirustusteline, liitutaulu).
- **Tue kehon puolten yhteistyötä, keskilinjan ylitystä ja kätisyyttä:** Keskilinja ylittyy: pihatyöt (esim. haravointi, lapiointi), mailapelit, rytmileikit, kodin askareet (esim. pölyjen pyyhkiminen, imurointi), tavaroiden poimiminen oikealla kädellä vasemmalta puolelta. Kaksikätiset ja kehon puolten yhteistyötä vaativat toiminnat: purkkien avaaminen ja sulkeminen, erilaisten

keittiövälineiden käyttö (vispilä, kaulin), vihannesten pilkkominen, hedelmien kuoriminen, saksilla leikkaaminen, askartelu (pahvista, munakennoista, villasta, paperista, teipistä), sormi-, taputus- sekä muut tasa- ja vuorotahtileikit (esim. lorujen kuten hämä-hämä-häkki tahtiin), muovailu (muovailuvaha, taikataikina yms.; pallojen pyörittely, makkaroiden tekeminen, pienten esineiden kuten kolikoiden piilottaminen vahaan, luova muotoilu), rakentelu (Legot, Brio builder yms.), eri kokoisten nauhojen pujottelu ja letittäminen, paperin repiminen.

- **Ohjaa lasta käyttämään dominoivaa kättä** tarkkuutta vaativissa toimissa ja toisen käden käyttöön apukätenä.
- **Tue käden alueen eriytymistä:** Tehkää asioita, joissa pitää käyttää vain yhtä tai kahta sormea kerrallaan, kuten pyykkipoikien käyttö, paperin repiminen, sormileikit. Etusormen ja peukalon työskennellessä keskisormelle, nimettömälle ja pikkusormelle voi antaa pideltäväksi kämmentä vasten esim. paperitollon.
- **Vahvista kättä:** Paperin rutistaminen, leikit pihdeillä, pyykkipojilla tai suihkepullolla, taikinan tekeminen, roikkuminen, kantaminen, köydenveto, kiipeily.
- **Harjoita erottelevaa tuntoaistia:** Hiekkaleikit, sormiväreillä maalaaminen, näkymättömissä olevien esineiden etsiminen ja niiden muotojen tunnustelu (piilota esimerkiksi pussiin, vaahdon, hiekan tai makaronien sekaan tai esteen taakse), huolellinen käsien pesu ja kuivaaminen, käsien silittely erilaisilla välineillä (käytä esimerkiksi harjaa, nystyräpalloa, maalitelaa tai käsivoidetta)
- **Vahvista näönvaraista hahmottamista ja silmä-käsi -koordinaatiota:** Pallon tms. heitto ja kiinni ottaminen, palapelien tekeminen, pyykkien/sukkien lajittelu, yksityiskohtien etsiminen kuvasta (esim. kirjat Missä Vallu? / Sakke Sokkelosalapoliisi), etsi erot / löydä samanlaiset -tehtävät, sokkelotehtävät, puoliksi valmiin kuvan täydentäminen, muotojen (|, —, O, +, /, □ , \, X ja Δ) kopiointi ja piirtäminen pisteestä pisteeseen tai tyhjälle paperille, kuviosarjan jatkaminen (esim. eri muodot, silmukat, aalto).

Kolmisormiote

1. Keskisormen sivu
2. Peukalon alapuoli
3. Etusormen pää

Sormet kevyesti koukussa

Huomioitavia asioita:

- **Tukeva istuma-asento**: Sopivan kokoinen tuoli: jalat yltävät hyvin alustalle, polvet hieman reisiä alempana, selkä on suorana ja asento hieman eteenpäin nojaava. Pöydän korkeus on sopiva, kun hartiat ovat rentoina, olkavarsi on suorassa lähellä kylkeä ja kyynärpää on 90 asteen kulmassa. Käsi, jolla ei käytetä kynää, tukee paperia paikalleen. Käsien lihasten tulee olla rentoina.
    - Voit pyytää lastasi istumaan hyvässä asennossa ja ottaa hänestä kuvan. Tämän jälkeen tutkikaa kuvaa yhdessä ja pohtikaa, miten asentoa voisi parantaa. Ota uusi kuva, jotta huomaatte eron.
- **Tehokas kynäote:** Kyynärvarsi on alustassa, kevyesti kallistuen sisäänpäin pöytää vasten. Ranteen asento on neutraali, jolloin sormet voivat liikkua vapaasti. Ohjaa lasta tehokkaaseen kynäotteeseen; miten tarttuu ja käyttää kynää. Tehokkain kynäote on kolmisormiote (ks. kuva).
- **Ennen kynätyöskentelyä** kehoa voi herätellä lihasjänteyttä kohottavilla leikeillä, kuten hyppien, kottikärrykävelyllä tai punnertamalla esim. tuolia vasten ja käden aluetta aktivoida muovaillen, sormijumpalla tai -leikeillä.
- **Toimintojen aikana** ohjaa lasta sanallisesti, manuaalisesti sekä näyttämällä mallia.
- **Kannusta lasta tekemään itse ja kehu lasta jo yrittämisestä**, erityisesti kun hän osoittaa sinnikkyyttä vaikeassa tehtävässä.

Kuva ja lähteet: www.childdevelopment.com, www.bickids.com, www.drawyourworld.com